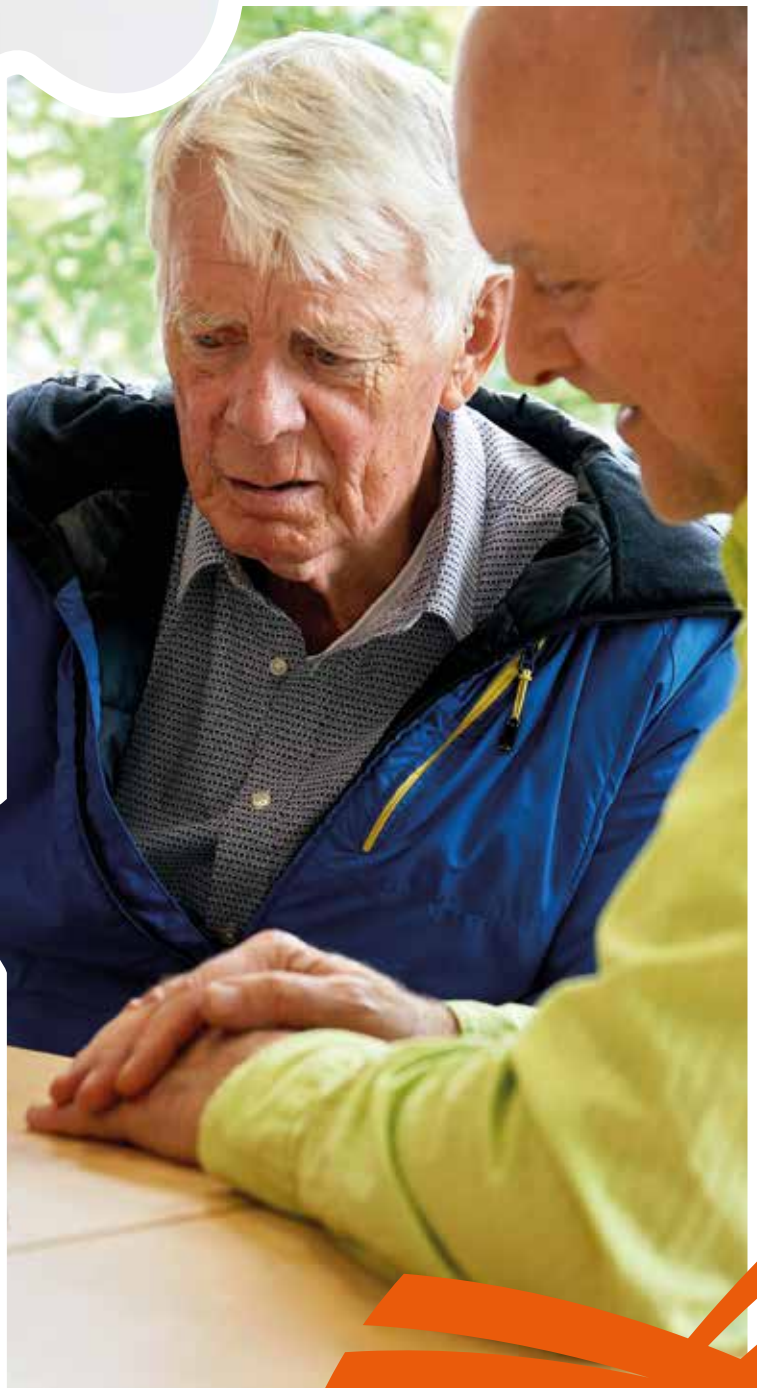

Samenwerken in de keten

Het magazine over
alle ontwikkelingen
bij Rijnbrink in 2018

Rijnbrink
Partner in het cultureel
en sociaal domein

Inhoudsopgave

pag. 04

**Jubileumjaar:
BoekStart 10 jaar!**

pag. 05

**Makerplaatsen in
de Bibliotheek**

pag. 06

**Onderwijs in
beweging**

pag. 08

**Vluchtelingen
en integratie**

pag. 10

**Conferentie
Laaggeletterdheid**

pag. 12

**Van Letter-taal
naar Digi-taal
en Techniek-taal**

pag. 14

**Onderzoek
'Bijblijven in
Bronckhorst'**

pag. 16

**Overzicht
projecten 2018**

pag. 17

**Stadkamer
Zwolle Beste
Bibliotheek 2018**

pag. 18

**Trendcurve
Bibliotheken 2018**

pag. 20

Cultuureducatie

pag. 22

Musidesk

VOORWOORD

Wij geloven dat de essentie van een leefbare samenleving is dat alle burgers participeren en zich kunnen ontwikkelen. We zijn ervan overtuigd dat goed geïnformeerd zijn, beschikken over vaardigheden en alle vormen waarin wij ons cultureel uiten essentieel zijn om in verbinding te zijn én te blijven met die samenleving. Voor die taak zetten wij ons iedere dag met passie in.

Dat is in de visie van Rijnbrink waar het om gaat. Een samenleving met burgers die in staat zijn om mee te doen omdat ze beschikken over de juiste basisvaardigheden. Samen met onze ketenpartners zetten we ons daar met passie voor in. We hebben in 2018 Bibliotheken geholpen hun lokale maatschappelijk-educatieve doelen te bereiken en we hebben ze naar behoefte ontzorgd in hun bedrijfsvoering. We hebben muziekverenigingen geholpen interessant te blijven voor lokale talenten en hun programmering rond te krijgen. We hebben op het gebied van cultuureducatie een belangrijke verbindende en aanjagende rol gespeeld in Overijssel. We zijn hiertoe in staat gesteld door de provincies Gelderland en Overijssel.

Rijnbrink is actief in diverse samenwerkingsverbanden. Binnen die verbanden is Rijnbrink altijd een ketenpartner die als onderdeel van de keten bijdraagt aan het eindresultaat dat op lokaal niveau gerealiseerd wordt.

De belangrijkste keten waar Rijnbrink onderdeel van uitmaakt is die van het openbaar bibliotheekwerk. We werkten in 2018 weer met veel plezier samen met landelijke partners als de Koninklijke Bibliotheek, de Stichting Lezen, de Stichting Lezen en Schrijven, de Samenwerkende POI's Nederland en de VOB. Terwijl we op provinciaal niveau samenwerkten met de netwerken van Gelderse en Overijsselse Bibliotheken en de lokale Bibliotheken in beide provincies.

In 2018 is in de keten weer veel nieuws tot stand gekomen en is gewerkt aan het borgen en uitbouwen van dienstverlening die in eerdere jaren door medewerkers van Rijnbrink is geïnitieerd. In dit jaarmagazine kijken we terug op een aantal mooie resultaten van het afgelopen jaar.

Veel leesplezier gewenst,

Tineke van Ham
Bestuurder

SAMENWERKINGSPARTNERS BIBLIOTHEKEN WERKEN LOKAAL |
SAMEN MET KINDCENTRA | CONSULTATIEBUREAUS | SCHOLEN

Jubileumjaar: BoekStart 10 jaar!

In 2018 bestond BoekStart 10 jaar! En ondanks dat het programma al 10 jaar staat als een huis, wordt het steeds meer zichtbaar. Zowel landelijk als lokaal!

BoekStart is een programma dat ouders van kinderen van 0 tot 4 jaar enthousiast maakt voor voorlezen op jonge leeftijd. Want kinderen die als baby al zijn voorgelezen, zijn later beter in taal. Gelukkig zijn er veel ambassadeurs, die dat verhaal aan ouders willen vertellen.

Dit doen zij bijvoorbeeld in de wachtkamer van het consultatiebureau, op kindcentra of in de Bibliotheek. Dankzij deze lokale samenwerking wordt er kennis gedeeld binnen de netwerken én wordt BoekStart steeds meer zichtbaar op lokaal niveau!

BoekStartcoach

Het idee van Bibliotheek Rivierenland om een BoekStartcoach in te zetten, is inmiddels landelijk overgenomen. BoekStartcoaches informeren en enthousiasmeren ouders over het belang van voorlezen vanaf de geboorte.

SAMENWERKINGSPARTNERS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK | HOGESCHOOL ARNHEM EN NIJMEGEN |
BASISSCHOOL DE WIJZE | TECHNISCHE UNIVERSITEIT DELFT | HOGESCHOOL ROTTERDAM | BIBLIOTHEKEN

Makerplaatsen in de Bibliotheek

Het onderwijs erkent het belang van 21ste-eeuwse vaardigheden en maakt daarom steeds vaker gebruik van makerplaatsen in Bibliotheken. Maar hoe kunnen scholen en Bibliotheken het bezoek van leerlingen aan een makerplaats het beste vormgeven? Op initiatief van de Hogeschool Rotterdam in samenwerking met KB werd hier met de Pabo van Hogeschool Arnhem en Nijmegen, basisschool De Wijzer uit Arnhem, Bibliotheken en Rijnbrink onderzoek naar gedaan.

Het aantal makerplaatsen in Bibliotheken neemt toe. Daarnaast hebben onderwijsinstellingen in toenemende mate behoefte aan methodieken van 21ste-eeuwse vaardigheden. Tijdens het onderzoek werd onderzocht welke rol de makerplaatsen in Bibliotheken kunnen hebben bij het stimuleren van 21ste-eeuwse vaardigheden bij basisschoolleerlingen.

Voorafgaand aan het onderzoek vond een inventarisatie plaats onder alle Bibliotheken. De KB heeft deze inventarisatie uitgevoerd op basis van een online vragenlijst via het Bibliotheekonderzoekplatform (BOP). Rijnbrink haakte aan bij het onderzoek als gevolg van de pilot Fablabs & Educatie én de makerplaats op wielen: de WoWi!-bus. We hielpen de KB onder meer bij de ontwikkeling van de online vragenlijst.

Een kijkje in een makerplaats op wielen: de WoWi-bus

Het onderzoek startte met een bezoek aan de WoWi-bus van Rijnbrink. Onderzoekers observeerden basisschoolleerlingen en docenten van basisschool De Wijzer in Arnhem tijdens een bezoek aan de WoWi! Daarnaast werd er een literatuurstudie uitgevoerd. De uitkomsten van het onderzoek zijn samengevat in de publicatie: Roadmap makerplaatsen – van knutselen 2.0 naar leren met 21ste-eeuwse vaardigheden.

Roadmap makerplaatsen

Een van de belangrijkste uitkomsten uit het BOP-onderzoek onder Bibliotheken is dat begeleiders nog te weinig expertise hebben op het gebied van makerplaatsen en 21ste-eeuwse vaardigheden. Ook geven Bibliotheken aan dat zij te weinig capaciteit hebben om een makerplaats continu te bemannen. De Roadmap biedt handvatten voor de verdere ontwikkeling van makerplaatsen in Bibliotheken. Daarnaast is er een serious game ontwikkeld, die Bibliotheken en scholen kan helpen bij het ontwikkelen en vormgeven van hun maakonderwijs.

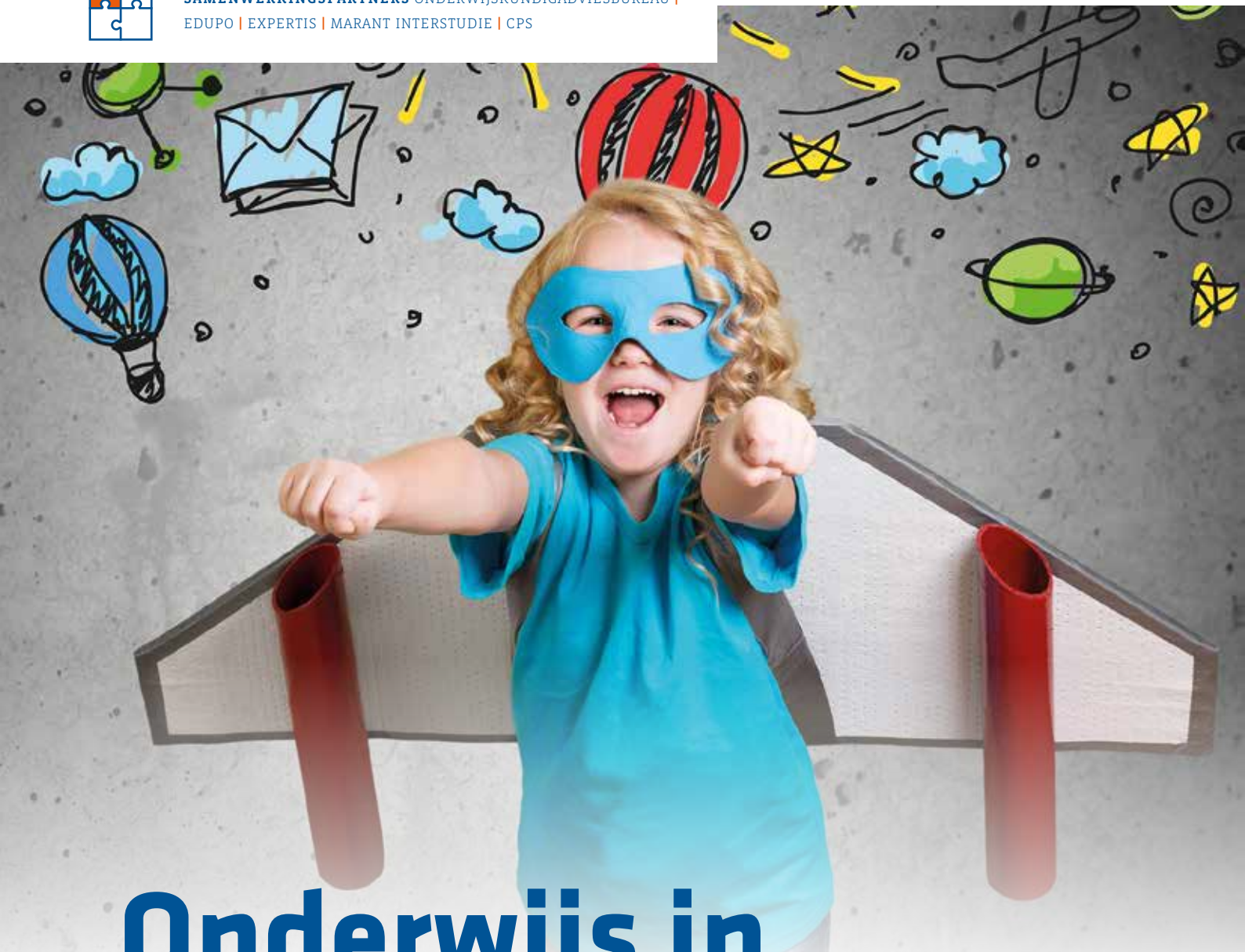
Een mobiele maakplaats: de makerkar

Dankzij de innovatiesubsidie van de KB, is in oktober een start gemaakt met makerkarren speciaal voor plattelandsbibliotheken. Deze mobiele maakplaats wordt vervoerd via de lijndienst van Rijnbrink en is te vinden in de Bibliotheek Dalfsen, Steenwijk, Noordwest Veluwe en Staphorst. Iedere Bibliotheek heeft haar eigen invulling gegeven aan de programmering. Maar het doel is hetzelfde: de mogelijkheden van de Makerkar voor plattelandsbibliotheken verkennen.

Rijnbrink ondersteunt Bibliotheken onder andere bij het werven van mediacoaches.

Het mooie aan deze samenwerking: alle vier mediacoaches die in 2017-2018 via @Work zijn binnengekomen, hebben inmiddels een baan in de Bibliotheek gevonden!

Onderwijs in beweging

Onderwijssymposium

In voorgaande edities van het Onderwijs Symposium zagen we het al voorbijkomen: het onderwijs is in beweging en er vindt een verschuiving plaats naar een steeds meer leerlinggericht onderwijs. In het Onderwijs Symposium van 2018 werd daar met het thema 'gepersonaliseerd leren' verder op ingegaan.

Gepersonaliseerd leren gaat ervan uit dat leerlingen op school in hun eigen tempo leertrouwen doorlopen. Dit gaat een stap verder dan differentiatie in de klas. Het vraagt om betrokkenheid en zelfstandigheid van de leerling. Hoe passen scholen dit toe? En wat betekent dat voor bibliotheekwerk in en met scholen?

Haal het beste uit je leerling

In mei organiseerde Rijnbrink het jaarlijkse Onderwijs Symposium: een middag vol vakinhoudelijke kennis, informatie, nieuws en ideeën over én uit het onderwijs. De term 'gepersonaliseerd leren' duikt steeds vaker op. Een mooie aanleiding om tijdens het symposium bij stil te staan. Hanneke Oosting – eigenaar van onderwijskundigadviesbureau Edupos en expert op het gebied van onderwijsconcepten en gepersonaliseerd leren – opende het symposium met een inspirerende lezing. In haar lezing vertelde ze over de term gepersonaliseerd leren, wat het inhoudt en waarom steeds meer scholen gepersonaliseerd leren beschouwen als de toekomst van het onderwijs. Hanneke: "Ieder kind op zijn eigen tempo en niveau – daar geloof ik in. Als een school gepersonaliseerd leren goed uitvoert, dan leren kinderen vanuit wie ze zijn en komen ze echt in hun kracht te staan".

Inhoudelijke deelsessies

Na de lezing van Hanneke namen de aanwezigen – bestaande uit lees- en mediaconsulenten, specialisten en educatiemedewerkers – deel aan diverse vakinhoudelijke deelsessies. Dortie Mijs (Expertis) verzorgde een sessie over Close reading, Jan van Leeuwen (Marant Interstudie) leerde de aanwezigen het een en ander over Human Dynamics en tot slot verzorgde Alma Buitenhuis (CPS) een sessie over Covey for Kids.

"Een belangrijke tip vind ik: 'begrijpend' luisteren. Luister niet alleen met je oren, maar ook met je ogen en hart".

"Er zijn verschillende manieren voor het omgaan met tekst. Deze deelsessie gaf handvatten om buiten de gebaande paden te gaan en methoden te bedenken om de context van de tekst beter te begrijpen. Tip: maak gebruik van de kracht van herhaald lezen".

Samen het onderwijs verbeteren

Het Onderwijs Symposium wordt georganiseerd om de samenwerking tussen het onderwijs en de Bibliotheken te verbeteren. Leesconsulenten en specialisten die in de Bibliotheek werken, leren wat er speelt op een school en hoe zij hier vanuit hun vakgebied op kunnen aanhaken.

"Het is belangrijk om te weten wat er in het onderwijs leeft".

Jaarlijks worden de deelsessies afgestemd op het hoofdthema. Binnen het netwerk van Rijnbrink en de Bibliotheken wordt gekeken met welke partijen we kunnen samenwerken om deze deelsessies te verzorgen. Dit jaar waren het vooral onderwijsadviesdiensten met wie we samenwerkten om het symposium te organiseren: Expertis, Marant Interstudie en CPS. De personen die de deelsessies verzorgden, lopen veel rond in het onderwijs en weten als geen ander hoe je gepersonaliseerd leren kunt toepassen. En dat het inhoudelijk interessant was, dat blijkt uit de vele positieve reacties!

"Voor mij was de sessie Human Dynamics het meest waardevol. We moeten als Bibliotheek nog starten met 'De Bibliotheek op School'. Ik neem deze input mee naar ons team".

قِصَّةُ الْخُلْدِ الصَّغِيرِ
الَّذِي يَبْحَثُ عَنْ «فَعْلَهَا» عَالِي رَأْسِهِ

Vluchtelingen laten integreren in de samenleving

Hoe laat je nieuwkomers integreren in de samenleving? (voor)Lezen in je moedertaal is een belangrijke basis om goed Nederlands te leren. Helaas weten veel nieuwkomers de Bibliotheek (nog) niet te vinden en zijn er maar weinig anderstalige boeken in de Bibliotheek. Samen met verschillende samenwerkingspartners brachten we landelijk de fotostrip en poster 'Welkom in de Bibliotheek' in zeven talen uit én werd er een collectie voor nieuwkomersgezinnen opgesteld.

Welkom in de Bibliotheek

Nieuwkomers kennen de weg naar de Bibliotheek vaak niet. En dat terwijl de Bibliotheek nieuwkomers helpt bij het aanleren en eigen maken van de Nederlandse taal. Daarom hebben we samen met VluchtelingenWerk Oost Nederland de fotostrip en poster 'Welkom in de Bibliotheek' uitgegeven. Beide middelen hebben tot doel nieuwkomers in hun eigen taal kennis te laten maken met de mogelijkheden en het aanbod van de Bibliotheek.

Samen met VluchtelingenWerk Oost Nederland hebben we gekeken uit welke landen de meeste vluchtelingen komen. Op basis daarvan zijn de poster en strip in zeven talen gerealiseerd: Nederlands, Engels, Arabisch, Pools, Turks, Tigrinya (Eritrea) en Dari (Afghanistan). Dankzij VluchtelingenWerk Oost Nederland en Bibliotheken, die lokaal samenwerking zochten met o.a. het ROC en Taalhuizen, konden de poster en strip binnen Overijssel en Gelderland verspreid worden. De KB en POI's hebben een bijdrage geleverd aan de landelijke bekendheid en verspreiding.

Collectie voor nieuwkomersgezinnen

Vanuit vrijwilligers van de VoorleesExpress en uit het nieuwkomersonderwijs, kwam steeds meer vraag naar een collectie voor nieuwkomerskinderen. De behoefte aan anderstalige boeken neemt toe. De landelijke werkgroep Integratie gaf hier gehoor aan en stelde daarom een collectie samen voor nieuwkomersgezinnen.

Omdat de grootste groep vluchtelingen de Arabische taal kennen, is er gekozen voor een kinder- en jeugdcollectie van Arabische boeken. Dankzij de goede samenwerking met

WITAJCIE W BIBLIOTECE

de Bibliotheek

de Syrische vluchteling Samer Al-Kadri (eigenaar van Pages Bookstore Café Amsterdam), werd er contact gelegd met Arabische uitgeverijen. Het gevolg: een collectie van maar liefst 60 (grotendeels) Arabische boeken! Het idee achter deze collectie is het enthousiasmeren van ouders voor (voor)lezen en het leesplezier van kinderen in nieuwkomersgezinnen stimuleren.

De werkgroep Integratie schafte voor acht 'pilot-Bibliotheken' een collectie aan. Iedere Bibliotheek zette de collectie op een andere manier in. Maar het doel was voor iedereen hetzelfde: de collectie bij de gezinnen thuis krijgen. Bibliotheken werkten hiervoor samen met onder andere scholen, peuterspeelzalen, taalklassen, taalcafés en de VoorleesExpress.

De pilot bleek een succes. Er is landelijk veel interesse voor deze collectie. Samen met Samer van Pages Bookstore Café, de KB en NBD Biblion gaan we in gesprek om te kijken hoe we de inzet van deze collectie in 2019 verder kunnen uitrollen. Een structurele samenwerking met de juiste partners is hierin essentieel!

Conferentie: *Gelderland Geletterd*

SAMENWERKINGSPARTNERS PROVINCIE GELDERLAND | HET GELDERS |
BIBLIOTHEEK NETWERK | STICHTING LEZEN EN SCHRIJVEN

Iedereen heeft recht op goed kunnen lezen en schrijven. Daarom kwamen we op 7 december in actie om laaggeletterdheid aan te pakken. Samen met de Provincie Gelderland, het Gelders Bibliotheek Netwerk en Stichting Lezen en Schrijven organiseerden we de conferentie: Gelderland Geletterd.

Gedeputeerde Josan Meijers, Provincie Gelderland, onderstreept het belang van goed kunnen lezen en schrijven.

'Hoe kan het dat in onze maatschappij één op de tien mensen moeite heeft met lezen en schrijven? Dit probleem raakt alle aspecten van iemands leven. Maar het is ook van invloed op de hele samenleving. Het is een taak van ons allemaal om dit bespreekbaar te maken en de deur open te zetten naar hulp. Met de gezamenlijke Gelderse aanpak Laaggeletterdheid zetten alle partijen zich in om hiervoor oplossingen te vinden. Iedereen heeft recht op goed kunnen lezen en schrijven!'

Strijd tegen laaggeletterdheid

Samen met 130 deelnemers vanuit Gelderse gemeenten, maatschappelijke organisaties, ondernemers, Bibliotheken en vier taalambassadeurs, werd de noodzaak om samen op te trekken in de strijd tegen laaggeletterdheid bevestigd. Tijdens de conferentie werd gekeken naar de effecten van deze gezamenlijke inzet, succesfactoren, nieuwe initiatieven en manieren van samenwerking.

Gebruik alle kennis over laaggeletterdheid

Gedeputeerde Josan Meijers trapte de conferentie af en interviewde vier taalambassadeurs. Vervolgens nam prof. Dr. Maurice de Greef de aanwezigen mee in hoe we in Gelderland kunnen profiteren van een succeslijst waaraan projecten moeten voldoen om succes te kunnen garanderen. Deze succeslijst is het resultaat van diverse onderzoeken die door de Universiteit Maastricht en de Vrije Universiteit Brussel zijn uitgevoerd.

Deelsessies: Lokale successen en provinciale campagne

Wat gebeurt er al in Gelderland rondom laaggeletterdheid en met welke partners wordt er samengewerkt? In vier deelsessies werden lokale successen gedeeld.

Samenwerken aan Laaggeletterdheid

Tot slot gaven Jos Debeij (Koninklijke Bibliotheek) en Arjan Beune (Stichting Lezen en Schrijven) een keynote over 'Samenwerken aan Laaggeletterdheid'. Zij vertelden over een samenwerking die verder gaat dan op landelijk, provinciaal en lokaal niveau. Samenwerking zoeken in de breedte: met gemeenten, Bibliotheken, onderwijs, werkgevers en zorgorganisaties. Arjan Beune onderstreepte de problematiek door onder ander het verhaal van een laaggeletterde te laten zien.

Van Letter-taal naar Digi-taal en Techniek-taal

Elke tijd kent zijn taal. Ruim honderd jaar geleden werd de leerplicht een feit: ieder kind leerde letters lezen. Sinds 1980 zien we de opkomst van de computer. Oudere generaties leerden er via bijscholing mee omgaan, jongere generaties lijken het als vanzelf op te pikken. Een nieuwe taal, 'de Digi-taal', deed zijn intrede. Tegenwoordig praten we over 21e -eeuwse vaardigheden of 'Techniek-taal'. Ben je één van deze talen niet machtig? Dan wordt het steeds lastiger om deel te nemen aan de samenleving. De Bibliotheek helpt!

Van klassieke Bibliotheek naar maatschappelijk educatieve Bibliotheek

De Bibliotheken in Gelderland en Overijssel willen haar burgers helpen om slimmer, creatiever en vaardiger te worden. Daarom helpen de Bibliotheken burgers om met elk van deze talen om te leren gaan en mee te kunnen blijven doen in de veranderende samenleving. In het afgelopen decennium heeft Rijnbrink als steunorganisatie samen met de Bibliotheken een stevige transitie ingezet. Van klassieke Bibliotheek naar maatschappelijk educatieve Bibliotheek. De klassieke uitleenbibliotheek maakt plaats voor lokale podia, ontmoetings- en werkplaatsen voor sociale en educatieve activiteiten.

Het aantal bezoekers groeit, evenals de verblijfsduur. Scholieren komen studeren, er zijn taalhuizen met taalmaatjes voor laaggeletterden, ouderen leren omgaan met internet en hun DigiD en jong en oud leren omgaan met 3D-printers, robots en andere 21e -eeuwse vaardigheden.

Samen werken aan verbinding

Het afgelopen jaar hebben Gelderse en Overijsselse Bibliotheken diverse programma's georganiseerd met activiteiten die erop gericht waren om de inwoners de kans te bieden om zichzelf te ontwikkelen.

Taallijn

Letter-taal Sinds 1900

- Kunnen lezen en schrijven
- Een formulier kunnen invullen
- Kunnen voorlezen aan je kinderen

Digi-taal Sinds 1980

- Computervaardigheden
- Omgaan met internet
- Mailen, skypen, appen
- Omgaan met je DigiD Mediawijsheid

Techniek-taal Sinds 2015

- Omgaan met robottechnologie
- Creatieve vaardigheden
- Computational thinking
Kritisch denken

Op iedere 'taallijn' werd ingezet:

Letter-Taal

Met het programma TaalWerk! bouwen we samen met partners en burgerinitiatieven verder aan het terugdringen van laaggeletterdheid.

Digi-taal

In het programma Basisvaardigheden werken Bibliotheken samen met partijen als de Belastingdienst aan het helpen van burgers in het afhandelen van hun digitale zaken.

Techniek-taal

In het programma Techniek-taal werken Bibliotheken samen met onderwijsinstellingen en bedrijven aan een programma rondom 21e -eeuwse vaardigheden.

Dankzij het opzetten van dit soort programma's, is de maatschappelijk educatieve functie van de Bibliotheken in 2018 weer steviger geworden. De samenwerkingsrelaties met tal van lokale partners zorgen er in toenemende mate voor dat Bibliotheken in de positie komen om verbinding te leggen.

Partner in de keten

Rijnbrink zet zich iedere dag in om zoveel mogelijk lokaal rendement te realiseren met onze ondersteuning. Als partner in de keten heeft Rijnbrink de lokale Bibliotheken waar nodig en mogelijk ondersteuning geboden en tegelijkertijd op landelijk niveau een bijdrage geleverd aan borging en ontwikkeling.

In 2017 hebben de Bibliotheken in Gelderland en Overijssel een tweejarig innovatieprogramma vastgesteld. In 2018 hebben Bibliotheken in veel gevallen afgerond wat in 2017 was voorbereid. De basis voor beide programma's waren de vier innovatielijnen uit de gezamenlijke innovatie-agenda van de Koninklijke Bibliotheek. Samen bieden deze lijnen Bibliotheken de mogelijkheid om hun gebruikers te ondersteunen in 'een leven lang leren'.

‘Bijblijven in Bronckhorst’

De samenleving wordt steeds digitaler. Ook binnen de zorgverlening kun je steeds meer digitaal zaken regelen. Maar wat als je niet voldoende beschikt over deze vaardigheden? Kan een 55-plusser dan nog wel aangehaakt blijven bij de gezondheidszorg? De gemeente Bronckhorst gaf de Bibliotheek West-Achterhoek de opdracht om het aanbod op digitale vaardigheden in kaart te brengen en waar nodig te verbeteren en uit te breiden. Het doel: inwoners van Bronckhorst nu én in de toekomst mee kunnen laten doen in een digitale samenleving.

De Bibliotheek West-Achterhoek klopte met deze vraag aan bij Rijnbrink. Vanuit het innovatiebudget heeft Rijnbrink de Bibliotheek ondersteund bij het uitvoeren van het onderzoek ‘Bijblijven in Bronckhorst’. Het onderzoek moet uiteindelijk bijdragen aan het vormen van een sluitende aanpak van laaggeletterdheid en bevordering van digitale vaardigheden binnen de gemeente Bronckhorst.

Medewerking uit de hele gemeente

De vraag die in het onderzoek centraal stond luidt als volgt: “Over welke digitale vaardigheden

moet een oudere in de gemeente Bronckhorst over vijf jaar beschikken om aangesloten te blijven op de zorgverlening?” Om deze vraag te beantwoorden zijn interviews en enquêtes afgenomen. De medewerking hiervoor kwam uit de hele gemeente. De gemeente Bronckhorst verstuurde een enquête naar ruim 2.000 55-plussers.

De Bibliotheek West-Achterhoek heeft diverse zorgverleners uitgenodigd om via een interview mee te werken aan het onderzoek. Beiden met succes! Niet alleen ruim 600 inwoners uit Bronckhorst, maar ook fysiotherapeuten,

een huisarts, apothekers, een tandarts, het domoticaplatform Zlim Thuis en een pedicure, werkten mee aan het onderzoek. Dankzij deze medewerking, kon onder meer onderzocht worden welke apparaten ouderen het meest gebruiken, waarvoor ze het gebruiken, wat hun houding is tegenover de digitalisering van de samenleving en natuurlijk: welke vaardigheden nodig zijn om ‘bij te blijven’.

Over vijf jaar...

Wat is er nodig om ouderen te helpen bij het eigen maken van digitale vaardigheden? Natuurlijk is een goede fysieke en mentale gesteldheid een voorwaarde om goed gebruik te kunnen maken van digitale apparaten. Daarnaast is het uiteraard van belang dat de oudere de beschikking heeft over een of meerdere digitale apparaten, kennis heeft van de werking en kritisch inzicht heeft in het gebruik ervan. Zo geeft een van de zorgverleners aan: “Dat je niet zomaar voor waar aanneemt wat er allemaal op het internet staat en dat je kritisch nadenkt of wat daar staat wel klopt, kan kloppen of dat het te mooi is om waar te zijn”. Digitaal vaardig worden begint bij houding, motivatie, nieuwsgierigheid en leerbehoefte. Het werken met computers en tablets wordt nog vaak als doel op zich gesteld, maar de meerwaarde zit juist in hetgeen waarvoor je het apparaat wilt inzetten. En daar kan een Bibliotheek een grote rol in spelen door bijvoorbeeld concretere cursussen als ‘Werken met mail’ in plaats van ‘Werken met iPad’ aan te bieden, de voordelen te laten zien en ouderen op een laagdrempelige manier en op maat ‘meters te laten maken’ op het gebied van digitale vaardigheden aanleren.

Onmisbare vaardigheden om ‘bij te blijven’:

- **ICT-basisvaardigen:**
het bedienen van digitale apparaten;
Denk aan: typen, programma’s/app’s openen/touch-screen gebruiken, online een webmail openen, bestanden openen en opslaan, etc.
- **Digitaal communiceren:**
kunnen communiceren via apparaten;
Denk aan: videobellen, mail versturen, foto’s maken en versturen, formulieren invullen, medicijnen bestellen, etc.
- **Informatieve vaardigheden:**
kritisch de juiste informatie kunnen vinden en toepassen;
Denk aan: reclame herkennen, zoekopdrachten formuleren, zoekmachines gebruiken, etc.

Benieuwd naar het hele onderzoek, de uitkomsten en alle aanbevelingen aan de Bibliotheek? **Kijk op: rijnbrink.nl/bijblijveninbronckhorst**

De uitkomsten van het onderzoek in Bronckhorst zijn ook van nut voor de landelijke pilot ‘Hoger Bereik’, dat vanuit de Koninklijke Bibliotheek wordt georganiseerd. Deze pilot is gericht op het bereiken van laagtaalvaardigheden met Nederlands als eerste taal. Ook Bibliotheek West-Achterhoek neemt deel aan deze pilot.

Overzichtje projecten in Gelderland en Overijssel

Gelderland

Welke rol neem je als organisatie in bij het programmeren van activiteiten: trekker, uitvoerder, faciliterend of zorgen voor verbinding? In Gelderland hebben we een flowchart opgesteld die Bibliotheken helpt bij het bepalen van hun rol. Ook is in 2018 het project 'Kansenscan' verder uitgerold. De scan is erop gericht om vanuit een brede en slimme analyse tot lokale kansbepaling te komen voor de inzet in het domein Persoonlijke ontwikkeling. Een ander resultaat is de longread 'De Bibliotheek als broedplaats voor persoonlijke ontwikkeling'. In deze longread zijn de laatste inzichten over kennis en leren op een rij gezet als basis voor een betekenisvol en toekomstgericht programma voor Persoonlijke ontwikkeling.

Overijssel

De Bibliotheek vertelt verhalen, verbindt verleden en heden en maakt ontmoetingen mogelijk. Activiteiten in het domein erfgoed en historie passen dan ook goed in de Bibliotheek. Het Overijssels netwerk is in 2018 gestart met een provincie brede invulling aan de herdenking '75 jaar Vrijheid'. Dit mondt uit in een lokaal toepasbaar programma met externe partners. Daarnaast hebben vier Overijsselse Bibliotheken in het kader 'Burger aan Zet: Faciliteren van Burgerinitiatieven' meegewerkt aan een pilot. Bibliotheek Haaksbergen, Enschede, Staphorst en de Stadkamer Zwolle hebben allen een burgerinitiatief centraal gesteld. De resultaten van de pilot worden in 2019 verwacht.

Stadkamer Zwolle: Beste Bibliotheek 2018

Op 20 maart 2018 ontving Stadkamer Zwolle tijdens het Nationale Bibliotheekcongres de NBD Biblion Award. Daarmee mag de Bibliotheek zich 'Beste Bibliotheek van 2018' noemen.

Stadkamer Zwolle won met 32% van de stemmen. Stemmers noemden de Bibliotheek een ideale plek om te studeren met een rijk aanbod aan programma's en cursussen. De vakjury deelde deze mening. Zij prezen de Bibliotheek vanwege het gevarieerde aanbod aan activiteiten, de samenwerking met Hogeschool Windesheim en daarnaast was de jury positief over de manier waarop de collectie over het nieuwe pand verdeeld is.

Voor iedereen toegankelijk

Stadkamer Zwolle werkt met samenwerkingspartners aan het toegankelijk maken van de Bibliotheek. Astrid Vrolijk, directeur Stadkamer Zwolle: "We hebben een zaal en twee workshopruimtes die we niet verhuren maar die iedereen mag gebruiken. Daarmee proberen we te stimuleren dat mensen niet alleen komen halen, maar ook komen brengen. Partners brengen content, wij leveren faciliteiten en samen doen we de publiciteit. Zij profiteren van ons grote ledenbestand, wij van hun achterban, die misschien niet automatisch naar Stadkamer zou komen. Hier zijn twee voorwaarden aan verbonden: wat je doet, moet passen bij de missie en visie van Stadkamer als oplaadpunt voor kennis en cultuur. Daarnaast moet dat wat je doet, voor iedereen toegankelijk zijn."

Cijfers

550

Activiteiten

90

Meer dan
samenwerkingspartners

13.500

Bezoekers

"Iedereen was trots. De gemeente was ongelooflijk trots, maar ook inwoners die je tegenkwam. Dat was nog wel het mooiste compliment. Iedereen voelt zich winnaar!"

Trendcurve 2018

28 trends voor Bibliotheken, culturele en maatschappelijke instellingen

Geïnspireerd door de Trendcurve van het Trendbureau Overijssel heeft Rijnbrink een Trendcurve voor Bibliotheken geschreven.

Rijnbrink ondersteunt Bibliotheken en culturele instellingen met het sociale en culturele domein en wordt met regelmaat gevraagd te ondersteunen bij het opstellen van beleid. Hierin is Rijnbrink een ketenpartner: we opereren in verschillende netwerken waar beleid op elkaar wordt afgestemd en waar gezamenlijk tot realisatie wordt gekomen. Het delen van trends binnen deze keten is dan ook waardevol. Mark Deckers en Duco van Minnen gingen de uitdaging aan en onderzochten de belangrijkste trends.

28 trends

Werksessies met talloze collega's leverden bijna tweehonderd trends op die voor Bibliotheken van belang worden geacht. Mark en Duco selecteerden hieruit 28 trends die voor Bibliotheken en aanpalende instellingen het meest van belang kunnen zijn bij het opstellen van en richting geven aan (toekomstig) lokaal beleid. Deze 28 trends werden op de trendcurve gepositioneerd, onderverdeeld in een van de vier ontwikkelingsfasen: ontstaan, reactie, overwinning en wasdom.

Innovatieagenda

In de Trendcurve worden alle 28 trends besproken. Hierbij wordt onder meer ingegaan op versnellende en vertragende factoren,

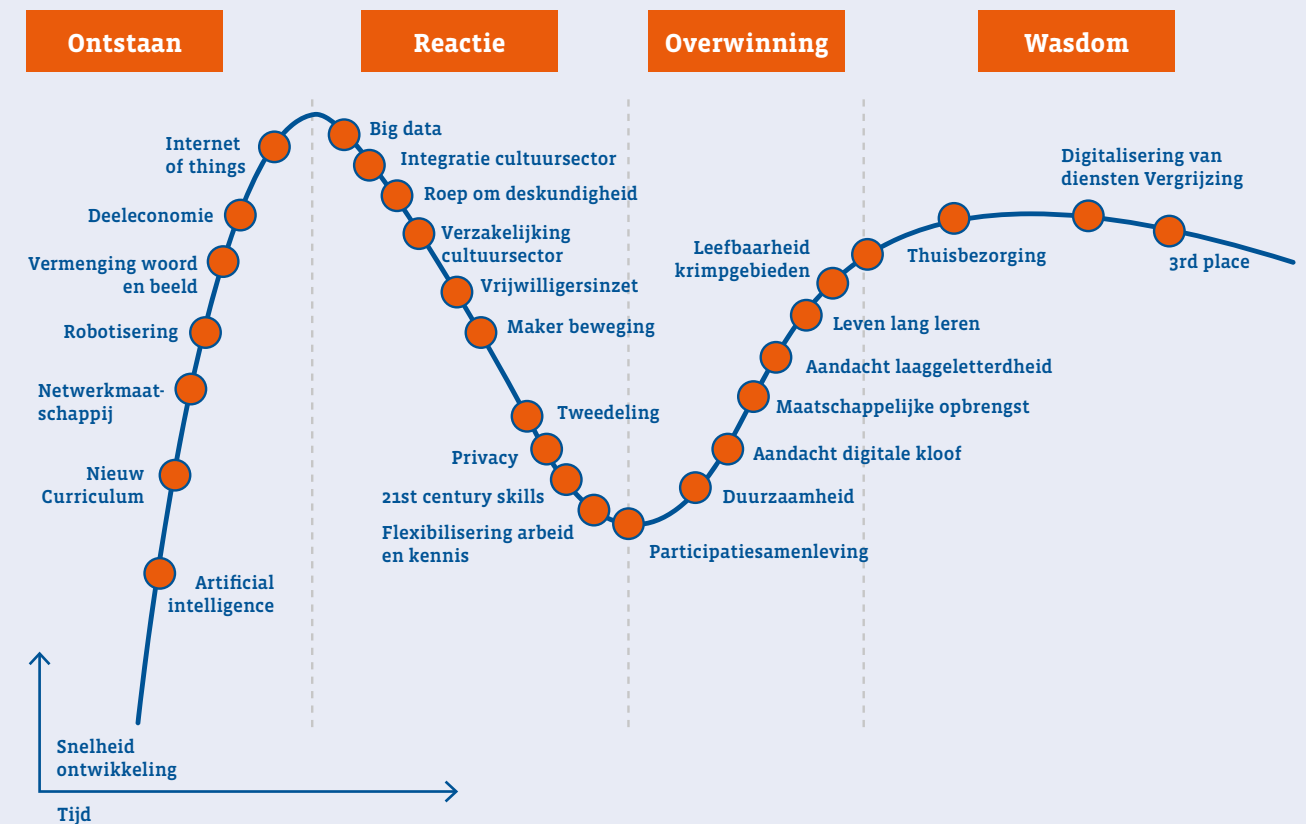
de relevantie voor beleid en iedere trend wordt gekoppeld aan één van de vier beleidslijnen van de innovatieagenda: Jeugd & Onderwijs, Participatie & Zelfredzaamheid, Persoonlijke ontwikkeling en Verandering en verbreding van de klassieke Bibliotheek. Per beleidslijn wordt beschreven hoe een trend zich verhoudt tot de lijn, hoe Bibliotheken hier tot nu toe op hebben ingespeeld of hoe ze dit in de toekomst nog kunnen doen.

Enkele conclusies uit het onderzoek:

Jeugd & Onderwijs:

- Bibliotheken zijn op deze beleidslijn het verst gevorderd.
- Aandachtspunt is de verdere verdieping naar het onderwijs: zo kunnen Bibliotheken bijvoorbeeld een prima rol vervullen op de thema's als 21st century skills en digitalisering. Ook de inrichting van Bibliotheken moet rekening houden met scholieren uit het voortgezet onderwijs die de Bibliotheek als een 3rd place gaan gebruiken.
- Bibliotheken krijgen steeds meer te maken met trends als Artificial intelligence, makerbeweging, laaggeletterdheid, -leefbaarheid krimpggebieden en 3rd place.

Trendcurve Bibliotheken 2018

Klassieke Bibliotheek:

- Op deze lijn is sprake van herwaardering en transformatie.
- Mark en Duco concluderen: 'Burgers raken gewend aan een fijnmaziger distributienetwerk dan dat de Bibliotheek kent. De verwachting van burgers gaat hierbij achterlopen op de werkelijkheid. Samenwerken lijkt voor alle soorten vestigingen een speerpunt in het beleid. Voor kleine vestigingen in het kader van behoud van voorzieningen en bij grote vestigingen vaak een clustering op cultuurgebied'.

'Samenwerking is een middel om bij gelijkblijvende budgetten toch nieuwe doelen te kunnen bereiken. Tegelijkertijd kunnen organisatie- en personeelsrisico's in een samenwerking worden gedeeld. Gezien de uitstroom en werving van nieuw personeel is een visie op flexibilisering van arbeid interessant. Biedt dit kansen of juist niet?'

Bekijk het hele rapport 'De Trendcurve' op www.rijnbrink.nl/trendcurve

Participatie & Zelfredzaamheid:

- Enkele trends hebben op de curve al bijna het eindstadium bereikt. Bijvoorbeeld aandacht laaggeletterdheid en aandacht digitale kloof.
- We verschuiven van bewustwording naar actie. Uiteindelijk komen we uit bij een aanpak die wordt ingezet om een verdere tweedeling in de samenleving te voorkomen.

Persoonlijke ontwikkeling:

- De Bibliotheek als publieke ruimte voor persoonlijke ontwikkeling wordt herontdekt.
- Er is op deze lijn nog geen landelijk programma. Op lokaal niveau lijkt een strategie van een groeiend programma een logische keuze waarbij veel te leren valt van lokale Bibliotheken en organisaties.

Proeftuinen Overijssel

SAMENWERKINGSPARTNERS STADKAMER ZWOLLE | ORKEST VAN HET OOSTEN | DE FUNDATIE | RIJKSMUSEUM TWENTE | HET ONDERWIJS

Met de subsidieregeling Proeftuin Overijssel wil Rijnbrink samen met Stadkamer Zwolle, culturele organisaties en scholen bevorderen dat leerlingen uit het VO op basis van vragen die bij hen zelf leven, in contact komen met culturele instellingen en kunstenaars uit hun provincie. Cultuureducatie wordt ingezet om het culturele bewustzijn te vergroten én om hun persoonlijke ontwikkeling te stimuleren.

Kennismaken met cultuur

Kiki Vos de Wael fungeert in het project als intermediair tussen de culturele instellingen, scholen en Rijnbrink. Zij regelt alle randvoorwaarden zoals de aanvraag, de financiën en het vervoer, zodat de scholen zich kunnen concentreren op het kennismaken met cultuur. Voorafgaand aan de proeftuin krijgen leerlingen een filmpje te zien en vullen zij een enquête in. Deze antwoorden worden doorgestuurd naar Kiki. Een proeftuin bestaat vervolgens uit ten minste vier lessen: Kiki komt kennismaken en haalt op wat de vragen van de leerlingen zijn. Tijdens les twee gaan de leerlingen op bezoek bij een culturele instelling of kunstenaar. In les drie werken leerlingen actief aan bijvoorbeeld dans, theater of media en tot slot wordt in de vierde les geëvalueerd: hebben leerlingen antwoord op hun vraag gekregen?

Voorbeelden van Proeftuinen:

- Onderwaterballet: "Wat is het effect van licht, kleur (neon) en beweging bij het filmen onder water?" (samenwerking met Introdans en danser Pim Steemers).
- "Is de sfeer tijdens een voetbalwedstrijd cultureel bepaald?" (samenwerking met acteur, muzikant en voetballiefhebber Korneel Evers).
- "Hoe kunnen we met de klas muziek-instrumenten maken en optreden?" (samenwerking met muzikant/kunstenaar Harm Goslink Kuper en Orkest van het Oosten.)

"Docenten krijgen vaak terug van leerlingen dat er nooit vragen worden gesteld over wie ze zijn en wat hen bezighoudt. Ze zijn nu verrast te horen wat leerlingen gaaf vinden om te doen en waarover ze meer willen leren."

Kiki Vos de Wael

"Ik vind jullie samenwerkingsprogramma heel waardevol en ik denk dat dit scholen echt een boost geeft om via verschillende manieren cultuur de school 'in te vliegen'."

Introdans

SAMENWERKINGSPARTNERS STADKAMER ZWOLLE | DRIE PABO'S IN ZWOLLE (KPZ, VIAA EN WINDESHEIM) | ICC'ERS | OVERIJSSELSE BASISINSTELLINGEN | PALEIS HET LOO | THEATERSCHIP DEVENTER

Post-hbo opleiding tot cultuurbegeleider

Samen met Stadkamer Zwolle en drie verschillende Pabo-opleidingen in Zwolle, initieerden we een unieke post-hbo opleiding tot Cultuurbegeleider. Het doel: zorgen dat cultuureducatie op de kaart komt binnen het onderwijs!

Om de opleiding goed vorm te geven, heeft Rijnbrink alle Interne Cultuur Coördinatoren (ICC'ers) een enquête gestuurd: waarom zou je wel of niet de opleiding willen volgen en wat moet er wel en niet in het lesprogramma worden opgenomen? Daarnaast hebben Stadkamer Zwolle en Rijnbrink gezamenlijk een vooropleiding gevolgd om zelf een aantal lessen te mogen geven.

In samenwerking met partners werd er een digitale flyer opgesteld voor alle ICC'ers en werd er een filmpje gemaakt om docenten te enthousiasmeren voor de opleiding. Inmiddels volgen landelijk 40 studenten deze post-hbo opleiding, waarvan er 14 in Zwolle de opleiding volgen.

Studenten bepalen inhoud

In dit traject werd ook veel samengewerkt met Overijsselse Basisinstellingen. Als spin in het web brachten Stadkamer Zwolle en Rijnbrink scholen en culturele organisaties met elkaar in contact. Van elkaar kunnen zij immers leren. Er is gekozen om de vraag van de studenten centraal te stellen: wat en waarover willen zij leren en wat willen zij hier uiteindelijk mee doen en bereiken? Op basis van deze vragen verzorgden professionals vanuit allerlei kunst-disciplines speciale masterclasses.

Musidesk brengt mensen samen

SAMENWERKINGSPARTNERS BIBLIOTHEKEN | MUZIEKVERENIGINGEN | UITGEVERIJEN | MUZIEKBONDEN | CULTUURINSTELLINGEN | ORKESTEN

Muziek brengt mensen op een unieke manier samen. Bovendien heeft muziek een onmiskenbaar positieve invloed op diverse hersenfuncties, bij mensen van alle leeftijden. Maar hoe faciliteer je dit als Bibliotheek, muziekvereniging of organisatie? Musidesk biedt advies, projectleiding en muziekcollecties aan zowel amateur- als professionele musici en muzikliefhebbers. Ook werkt Musidesk actief samen, zodat klanten in de Bibliotheken en in de blaasmuziek de beschikking hebben over bladmuziek én bladmuziek beter zichtbaar en vindbaar is. Op deze manier worden innovatieve activiteiten en talentontwikkeling bevorderd.

Landelijke Dienstverlening Bladmuziek

Musidesk startte in 2017 de Landelijke Dienstverlening Bladmuziek (LDB). In 2018 is het aantal (Plus)bibliotheken dat hiervan gebruik maakte, gestegen naar 21. Op het gebied van metadatering lopen verschillende projecten ter verbetering van deze dienstverlening. Zo werden in de periode 2017-2018 door Musidesk aan het GGC 2000 titelbeschrijvingen geleverd met daarin specifieke bezettingsvelden. Vanaf 2019 worden in GGC titelbeschrijvingen ook afbeeldingslinks (cover en 1e pagina muziek) opgenomen.

Boeien en binden

Binnen de blaasmuzieksector is het werven en behouden van jeugd en jongeren een veelbesproken onderwerp. Onder de naam 'Boeien en binden' leverde Musidesk hieraan haar bijdrage. Het jaar 2018 was hierin een oriëntatiejaar, waarin het spelersveld in beeld is gebracht en partners zijn gezocht. Zo heeft Musidesk in samenwerking met het Prins Bernhard Cultuurfonds Overijssel voor alle verenigingen, van opleidingsorkest tot 1e-divisie-orkest, een muzikaal menu samengesteld: het Blaasmenu. Mede dankzij de steun van het PBCF Gelderland en Overijssel en het VSB fonds is het Blaasmenu in 2018 verder inhoudelijk ontwikkeld en uitgebreid. Het Blaasmenu bestaat uit acht workshops met onderwerpen en oefenstof waarmee verenigingen zich kunnen ontwikkelen op het gebied van ritmuziek, zuiverheid en intonatie, improvisatie, zang/klank en samenspel. Ook is er in samenwerking met de MBGF een jeugdfestival georganiseerd. In 2019 wordt het project uitgevoerd voor orkesten in Gelderland.

Nieuw elan bij het Hanzefestival

In 2018 is voor de vijfde keer het Hanzefestival voor blaasorkesten gehouden. Het festival vond plaats op 13 en 14 oktober in De Hanzehof in Zutphen. Musidesk voegde aan deze lustrumeditie een aantal nieuwe elementen toe, om deelnemers meer regie te geven over het eigen optreden. De orkesten zijn uitgedaagd om een lokaal/regionaal thema te verwerken in hun optreden; om deze reden is een jurylid aangetrokken die de optredens beoordeelde op het gebied van (podium)presentatie en de inzet van buitenmuzikale elementen in de gehele performance. Een tweede nieuw element bij het Hanzefestival in 2018 was de inzet van een kinderjury. De winnaar kreeg een compositie-opdracht aangeboden door Musidesk. In totaal deden 785 muzikanten, afkomstig uit zestien orkesten, mee aan het festival.

Musidesk in de keten

Musidesk ondersteunt in samenwerking met componisten, uitgeverijen, instellingen zoals het RIC, KNMO en diverse muziekfestivals nieuwe compositieopdrachten met een educatieve functie. In 2018 zijn er twaalf compositieopdrachten gerealiseerd en verstrekt.

Musidesk maakt zich sterk voor de positie van bladmuziek in Nederland door samenwerking te stimuleren en zicht- en vindbaarheid te verbeteren. In totaal hebben in 2018 817 verenigingen gebruik gemaakt van de dienstverlening van Musidesk.

Musidesk in cijfers

Colofon

Tekst

Communicatie Rijnbrink

Ontwerp

Morskieft Ontwerpers - Strategische Identiteiten

Beeld

BaasIn Fotografie

Merel ten Elzen, Loveland Film & Photography

Rijnbrink

Boekstart

Oplage

250 stuks

Arnhem

Zeelandsingel 40

6845 BH Arnhem

Postbus 9052

6800 GR Arnhem

088 1970301

Nijverdal

Van Alphenstraat 11

7442 TW Nijverdal

Postbus 228

7440 AE Nijverdal

088 1970301

- @rijnbrink
- Rijnbrink
- Rijnbrink
- rijnbrink.nl

Rijnbrink is een Provinciale Ondersteuningsinstelling voor Bibliotheken en culturele organisaties in Gelderland in Overijssel. Onze activiteiten worden financieel ondersteund door: